

МАРІЯМПІЛЬ І ЄЗУПІЛЬ – НАЙДАВНІШІ ПОСЕЛЕННЯ ГАЛИЦЬКОГО ПРИДНІСТРОВ'Я

Археологічні дослідження показали, що наші предки поселились біля нинішніх Маріямполь і Єзупіль ще у середньому палеоліті (111-115 тис. р. тому).

Ключові слова: середній палеоліт, леси, викопні ґрунти, стоянки.

Археологические исследования выявили поселения наших предков возле нынешних сел Марьямполь и Езуполь еще в среднем палеолите (111-115 тыс. лет тому).

Ключевые слова: средний палеолит, лессы, ископаемые почвы, стоянки.

Archaeological research has shown that our ancestors settled near present Marijampole and Yezupil back in the Middle Paleolithic (111-115 thousand years ago).

Keywords: middle Paleolithic, Lesia, fossil soils Parking.

Актуальність проблеми. Чимало знярядь давньої людини зібрала міжнародна польсько-українська експедиція з пошуку найдавніших цивілізацій у долині Дністра, яка протягом липня працювала в Галицькому районі. На запрошення її керівників до цієї роботи було залучено кафедру екології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Отож в експедиції взяли участь і професори Олег та Ярослав Адаменки, доценти Денис Зорін, який керує практикою студентів-екологів на полігоні, та Лариса Міщенко, асистент Катерина Радловська, завідувач науково-навчальною лабораторією Микола Ногач та майбутні магістри з числа студентів.

Виклад основного матеріалу. Експедиція, яка за сприяння ректора ІФНТУНГУ Євстахія Крижанівського та проректора з науково-педагогічної роботи Олега Мандрика розмістилася на базі Дністровського протипаводкового полігону у с. Маріямполь, виконала розкопки на стоянках Маріямпіль-1 (старий кар'єр колишнього цегельного заводу, який у 30-ті роки ХХ ст. вивчав відомий дослідник терас і лесів Дністра Юрій Полянський), та Маріямпіль-5 (новий кар'єр на родовищі мергелів, закладений у 2014 р. силами ПАТ «Івано-Франківськцемент», який нині вже рекультивують, тому ми ледве встигли вивчити цю стоянку). На обох об'єктах вдалося зібрати велику кількість знярядь давньої людини — відщепів, пластин, скребел, нуклеусів та інших артефактів, що належать археологічній культурі «мустье-леваллуа» (середній палеоліт). Вони залягали на так званому горохівському викопному ґрунті, похованому під лесами — супісками і суглинками з рештками гумусу. Вік знахідок — 111-115 тисяч років за даними термолюмінісцентного аналізу професора В. Шовкопляса з Інституту геологічних наук НАНУ. Такий же вік має і раніше вивчена стоянка давніх людей у Єзуполі. Інші відомі стоянки — в Козині, Галичі, Колодієвому, Межигірцях — більш молоді, пізньопалеолітичні, віком від 40 до 26-20 тис. р. (рис. 1-3).

Яке значення мають ці відкриття для історії заселення долини Дністра та української частини Східноєвропейської рівнини, що простягається на схід від Карпат і до Уралу? Вони підтверджують, що наші предки мали свою прабатьківщину у Південній та Східній Африці. Ще до недавня вважалось, що найдрівніші наші предки австралопітеки (4-3 млн. р. тому), в тому числі знаменита Люсі, були тупиковою гілкою у розвитку гомінід. Але у серпні 2013 р. у Південно-Африканській Республіці (провінція

Вітватерсранд) у глибокій печері Ранкова Зірка знайдено 12 скелетів з черепами перехідної форми від Australopithecus до Homo, яку археологи назвали Homo naledi – людина ранкова зірка.

Рис. 1. О. М. Адаменко, А. Б. Богуцький та Марія Ланчонт на стоянці Маріямпіль-1. липень 2015 р.

Рис. 2. Стоянка Маріямпіль-1

Рис. 3. Стоянка Маріямпіль-5

Отже, з Південної та Східної Африки наші предки рухались, починаючи з олдувейської епохи (2,3-1,8 млн. р. тому), на північ – через Північну Африку, Гібралтар у Західну і Центральну Європу, яка була заселена близько мільйона років тому. Потім перетнули Карпати і заселили Прикарпаття й Поділля (стоянка Меджибіж у Хмельницькій області, 700-400 тис. р.), Великий Глибочок на Тернопіллі (115 тис. р.), стоянки в долинах Горині і Південного Бугу, Житомирська стоянка та ін. Інший шлях наших предків зі Східної Африки пролягав через Східне Середземномор'я на Кавказ (Азих), басейни річок Кубані (Біла), Дону (Хрящі, Михайлівське), Дніпра (Кодак, Ненаситець) і Сіверського Дінця (ранньопалеолітичні стоянки Вишневий Дол, Макарово, Красний Деркул, Піонерське на Луганщині). Ці два потоки давньої людності й заселили нинішню територію України. Протягом двох мільйонів років наші попередники змінювалися — від гомо габілітуса (людини вмілої), гомо еректуса (людини прямоходячої) до неандертальця (тупикова гілка) і гомо сапієнса (людини розумної), або ж кроманьйонця. Змінювались і культури: від раннього палеоліту (олдована-шелля-ашеля), середнього палеоліту (леваллуа-мустье) до пізнього палеоліту (ориньяк-солютре-мадлен). А пізніше, після льодовикових епох (2 млн.-10 тис. р.), на палеолітичних основах виник такий еволюційний ланцюжок: мезоліт-неоліт-бронза-залізо-трипілля. У долині Дністра артефакти раннього палеоліту поки що знайдено лише в його нижній течії (Дубоссари, Погреби, Великий Фонтан, Байраки у Молдові), тому що там широко розвинуті давні високі тераси – від десятої до восьмої. На Івано-Франківщині є тільки шоста (лойова), п'ята (галицька), четверта (маріямпільська), третя (єзупільська), друга (колодіївська) та перша надзаплавні тераси і три фази заплави. Тому знайдено лише пізньопалеолітичні стоянки так званих рісс-в'юрмського (125-50 тис. років) і в'юрмського (50-10 тис. р.) віку. Отже, Маріямпіль і Єзупіль залишаються наразі найдавнішими поселеннями у долині Дністра. Завдання ж польсько-української експедиції, яка продовжує свою роботу, в тому, щоб «заглибитись» у ще давніші геологічні нашарування й, можливо, розкрити глибші сторінки захопливої історії людської цивілізації.

Висновки. Кафедру екології ІФНТУНГ запросили до роботи в міжнародній експедиції тому, що її співробітники – геологи і палеоекологи Олег Адаменко, Галина

Гродецька, Орест Стельмах та інші – свого часу працювали на різних палеолітичних стоянках і вивчали палеогеографічні умови життя наших предків, зокрема в Королевому на Закарпатті (від 850 тисяч років до мільйона) – разом з київськими археологами В. Гладилиним і Л. Кулаковською, в Погребах, Дубоссарах, Великому Фонтані й Байраках у Молдові (700 тис.-1 млн. р.) – з молдовськими археологами М. Кетрару та І. Борзіяком і Санкт-Петербурзьким дослідником М. Анісюткіним, у Молодові й Кормані на Буковині (125- 40 тис. р.) – з московським геологом І. Івановою та львівським археологом А. Чернишом, у Буківні на Тлумаччині, Незвиську на Городенківщині, Старуні Богородчанського району (40-24 тис. р.) – із львівським археологом Л. Мацкевим, іванофранківцями Б. Василенком та І. Кочкіним з Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника і польською командою Мацея Котарби з Краківської гірничо-металургійної академії з Кракова. О. Адаменко разом з угорськими колегами археологом Іштваном Вертешом та палеогеографом Мартоном Печі досліджували одне з найдавніших ранньопалеолітичних поселень Вертешоллеш на Дунаї (більше 1 млн. р. тому), а з грузинськими вченими вивчали печеру Азих (близько 1 млн. р.) на Кавказі. Йому довелося вивчати геологію раннього палеоліту в Азербайджані, Таджикистані разом з археологом В. Рановим. Особливо цікаві відкриття Олега Адаменка, які він зробив разом з академіком О. Окладніковим, «вписано» в історію заселення Сибіру: на Алтаї відкрито стоянки Улалінка (більше 1 млн. р.), Бобково (150-125 тис. р.) та багато інших. Ще у 70-ті роки минулого століття Олег Адаменко разом з геологом О. Стельмахом, археологом М. Клапчуком та його сином Володимиром, тоді ще учнем Делятинської школи, а нині доктором історичних наук завідувачем кафедри ПНУ ім. В. Стефаника, збирали артефакти – знаряддя наших палеолітичних предків біля м. Тлумача, сіл Дубівців, Межигірців та в інших місцях долини Дністра. А з 90-х років ХХ ст. почалися великі систематичні розкопки на стоянках у Галичі, Єзуполі, Довгому, Козині, Колодієвому, Межигірцях, Дубівцях за участю професора А. Богуцького (Львівський національний університет ім. І. Франка), доктора історичних наук О. Ситника (Інститут українознавства НАНУ ім. І. Крип'якевича), доктора наук Марії Ланчонт (Університет ім. Марії Скадовської, Польща) та багатьох інших археологів, геологів, екологів, палеонтологів та інших фахівців з Києва, Варшави, Кракова.

Поступила в редакцію 13 серпня 2015 р.

Рекомендував до друку д. техн. наук О.М. Мандрик